

“TARBIYASI QIYIN” O‘SMIRLAR BILAN ISHLASHNING O‘ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI

Sulaymonova To‘xtaxon
Saidjahonova Mahsuma
Andijon davlat universiteti

Annotatsiya: Maqolada “Tarbiyasi qiyin” o‘smirlar bilan ishlashning o‘ziga xos xususiyatlari, o‘smirlik davrining psixologik jihatdan rivojlanish xususiyatlari, o‘smir shaxsining shakllanib, kamolotga erishish yo‘llari va unga ta‘sir etadigan biologik va ijtimoiy omillarning ta‘siri masalalari, olimlar tomonidan o‘smirlardagi qiyinchiliklar va bu qiyinchiliklarni sabablari haqidagi fikrlari berilgan, o‘smirlar bilan ishlash bo‘yicha tavsiyalar mavjud.

Kalit so‘zlar: o‘smir, psixik o‘rish, kamolot, jinsiy balog‘at, xarakter, xususiyat, o‘z-o‘zini anglash, ota-ona, pedagog, psixolog, e‘tibor, qiziqish.

O‘zbekiston Respublikasi oz mustaqilligini qo‘lga kiritgan dastlabki kunlardan oq har bir sohani tubdan isloh qilish ishlari amalga oshirilmoqda. Respublikamiz miqyosida ta‘lim va tarbiya ishlarini takomillashtirish, uni jahon andozalari darajasiga chiqarish, fan sohasidagi yangiliklarni amaliy hayotga tadbiq etish muhim masalalardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Ayniqsa, yosh avlodga ta‘lim-tarbiya berish, ularda fan asoslariga nisbatan ko‘nikma, malaka, bilimlarni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Ana shu ustuvor vazifalarni amalga oshirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. Jamiyat taraqqiyotining muhim sharti kadrlarni tayyorlash tizimining mukammal bo‘lishi, zamonaviy iqtisod, fan, madaniyat, texnika va texnologiyalar asosida yuksalish bilan xarakterlanadi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘smirlar ishi bilan shug‘ullanuvchi komissiyalar faoliyatini takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarorida o‘smirlar huquqbuzarligining oldini olish, jinoyatchilik va jamiyatga qarshi xatti-harakatlarga nisbatan kurashni kuchaytirishga qaratilgan aniq choralar belgilab qo‘yilgan. Lekin shunga qaramay yoshlar orasida huquqbuzarlikni sodir etilishi oshib bormoqda. Yoshlar bu bizning kelajagimiz. Shuning uchun ham ularning tarbiyasi eng dolzarb masaladir. Ayniqsa, ular orasida huquq buzarlarni sodir etish sabablarini o‘rganish juda muhimdir. Biz tanlagan mavzu bugungi kunda dunyo miqyosida global muammo sifatida tan olinmoqda. Biz bilamizki, har bir shaxs o‘smir va o‘spirinlik davridan boshlab jamiyatda o‘z o‘rnini topishi zarur. Agar shaxs jamiyatda o‘z o‘rniga ega bo‘lmasa e‘tiqodi sust, qadr-qimmatini past bo‘ladi. Bunday o‘smirning salbiy ta‘sirlarga tushib qolishi oson bo‘ladi. O‘smirlarga ta‘sir etadigan salbiy omillar shubhasiz diniy ekstremistik to‘dalar, turli jinoiy guruhlar, giyohvand moddalarni iste‘mol qiluvchi yoki narkobiznes bilan shug‘ullanuvchi ayrim ijtimoiy kuchlar, oqimlar va xulq-atvor shakllaridir. O‘smirlar orasida bu kabi nojo‘ya xatti-harakatlarni qilish, ko‘p jihatdan ularning yosh xususiyatlari bilan bog‘liq bo‘lib, ularda turli xavfli vaziyatlarda to‘g‘ri qarorga kela olmaslik, natijalarni anglamaslik holatlari, tuzatilishi qiyin bo‘lgan xatoliklarga yo‘l qo‘yish hollari kuzatilishi mumkin. O‘smirlarning shaxs sifatidagi maqomida qaysi psixologik sifatlar ustuvor ahamiyatga ega bo‘layotganligi, yaratilgan ma‘naviy ne‘matlarga qiziqishlarining qay darajada ekanligini aniqlash, ularning ma‘naviy qiyofasini shakllantirish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir. Psixolog o‘z faoliyatida o‘smirlarning, pedagogik jamoa a‘zolarining psixologik salomatligini muhofaza qiladi, o‘smirlarning individual rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlaydi va ularning barkamol shaxs bo‘lib shakllanishi uchun ma‘naviy-ruhiy sharoit yaratadi. Psixolog o‘z faoliyati jarayonida tarbiyasi qiyin o‘smirlar bilan ishlashda va bu holatni oldini olishda birinchidan, o‘smirlik yoshida paydo bo‘ladigan turli ko‘rinishlardagi tarbiyasi “qiyinlikni paydo bo‘lish sabablarini psixologik hamda ijtimoiy sabablarini kompleks tarzda o‘rganishi zarur;

Ikkinchidan, o'smirlar va ularning ota-onalari bilan suhbatni solishtirma qiyosiy o'rganish va o'smir xulqiga nisbatan oilaning talabi hamda o'smirlarga oilaviy munosabatlarni qanday tarzda bo'lishi ma'qulligini aniqlashi lozim.

Uchinchidan, o'smir va uni o'rab turgan ijtimoiy muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tadqiq etish, o'smirlardagi turli ko'rinishdagi tarbiyasi "qiyinlik kuzatilganda ularning individual psixologik va ijtimoiy-psixologik jihatlariga alohida e'tibor berishi kerak.

To'rtinchidan, o'smirlarning xulqiy og'ishlarga oila omilining ta'sirini o'rganib chiqishi lozim va o'smir oilaviy muhitini muntazam o'rganib borishi, oilada hech qanday nizo, janjal alomati bo'lmagan holatlarda ham ushbu oila muammolarini o'rganib borish, zaruriy hollarda yordam berishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'oziyev E.G'. To'laganova G.K. Tarbiyasi "qiyin" o'smirlar. T.: 1989.
2. G'oziev E.G. Ontogenez psixologiyasi. – T.: 2010.
3. G'oziev E.G. Psixologiya metodologiyasi. – T.: 2013.
4. G'oziev E.G. Psixologiya. – T.: 2010.
5. Avezov O.R. Mutaxassislikka kirish. Darslik, "Durdona" nashriyoti, 2021 yil. 243 bet.
6. Avezov O.R. Deviant xulq-atvor psixologiyasi. Darslik, Buxoro viloyati bosmaxonasi nashriyoti, 2019 yil. 495 bet.
7. Avezov O.R., SH.R. Barotov, L.YA. Olimov. Psixologiya nazariyasi va tarixi. Darslik. "O'zbekiston faylasuflari jamiyati" nashriyoti. Toshkent. 2019 yil. 492 bet. 8. Avezov O.R. L.YA. Olimov, A.M. Nazarov. Shaxs psixologiyasi. Darslik. "Durdona" nashriyoti Buxoro. 2019 yil. 340 bet.
9. Avezov O.R., To'ymurodov A.SH. Ekstremal vaziyatlarda shaxsga psixologik ta'sir etishning o'ziga xos xususiyatlari. Science And Education Scientific Journal Issn 2181- 0842 Volume 3, Issue 4 April 2022. www.openscience.uz P.717-725